

Boudewijn Maes als Vlaams-nationalistisch politicus in het arrondissement Gent-Eeklo 1918-1933

Luc VANDEWEYER

Gent was tijdens de Duitse bezetting in 1914-18 een centrum van het radicale activisme geweest. Dat veroorzaakte veel ongenoegen niet alleen bij de Gentse Franstaligen, maar ook bij de meerderheid van de Nederlandstalige bevolking. Daarmee zouden de Vlaams-nationalisten bij het hernemen van het politieke leven na de wapenstilstand terdege rekening moeten houden¹. De stad en het arrondissement Gent-Eeklo waren politiek zeer belangrijk, want de bevolking was aanzienlijk. De man die in de eerste naoorlogse jaren als Vlaams-nationalistisch boegbeeld zou optreden, was Boudewijn Maes. Over Boudewijn Maes is weinig bekend. Tot dusver is zijn archief niet teruggevonden. De historicus is derhalve in belangrijke mate afhankelijk van sporadische briefwisseling die door anderen werd bewaard, en van opmerkingen her en der in briefwisseling van derden. Dit kan slechts een eerste, voorlopige schets opleveren. Toch leren we zo de geschiedenis van het Vlaamse Front in het arrondissement beter kennen.

Kamerlid voor het Vlaamse Front

Boudewijn Maes was een echte Gentenaar, geboren in 1873, een notoir vrijzinnige, ambtenaar-telegrafist en vóór 1914 actief bij de Vlaamse Beweging in zijn geboortestad betrokken. Wegens anti-Duitse activiteiten was hij door de bezetter opgepakt geweest en tot gevangenisstraf veroordeeld². Op zijn flamingantische achtergrond had hij nu ook het aureool van het verzet. Was het daarom dat Maes naar voren werd geschoven als lijsttrekker bij de parlementsverkiezingen van 16 november 1919? Gelet op de anti-activistische sfeer in de stad is dat aannemelijk.

Maar er is meer: Maes' flamingantisme was geradicaliseerd. In een terugblik op zijn leven verklaarde hij dat hij al tijdens de Duitse bezetting helemaal gewon-

1. Over de anti-flamingantische gezindheid in Gent na de wapenstilstand: L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging* II, Leuven 1985 pp. 66 en 76-77. Zie ook M. BASSE, *De Vlaamse beweging van 1905 tot 1930* II, Gent 1933, p. 33.

2. M. VAN DE VELDE, *Geschiedenis der Jong Vlaamse Beweging 1914-1918*, 's-Gravenhage 1941, pp. 56-57. M. BASSE, I, p. 224.

nen was voor de Groot-Nederlandse, anti-Belgische politiek. Hij hechtte geloof aan de geruchten die in activistische kring de ronde deden, nl. dat de vlaamsgezinde frontsoldaten, via een machtsgreep of opstand, de politieke situatie ingrijpend wilden veranderen ten voordele van Vlaanderen. Zijn teleurstelling over het uitblijven van enige revolutionaire agitatie in 1918-19 was zelfs in 1936 nog groot. Het was meteen het begin van een diepe teleurstelling over de leiders van de frontbeweging³.

Achter de schermen van het Vlaams-nationalisme werd, zeker vanaf de wapenstilstand, een strijd om de macht gevoerd tussen hen die België via democratische politiek tot een federale staat wilden hervormen, en hen die een anti-Belgische politiek wilden voeren, waardoor een autoritair geleide, half ondergrondse organisatie meer voor de hand lag. Na 11 november was er een 'Opperste Raad' actief, die probeerde in de plaats te treden van de frontleiding zoals die aan de IJzer was samengesteld. Deze Raad bestond uit oorlogsveteranen, maar ook uit burgers; onder hen waren enkele activisten zoals Robrecht De Smet en Bob Standaert. Deze laatste was een Oostvlaming. Zij probeerden de soldaten het compromisloze anti-Belgische pad op te sturen. Tijdens de eerste vredesmaanden had die Opperste Raad enige invloed, omdat de militaire organisatie onder het eindoffensief, de verspreiding van de legereenheden en de beginnende demobilisatie had geleden⁴.

In Gent zou Boudewijn Maes de Vlaams-nationalisten groeperen via zijn Vlaams-Belgisch Verbond, dat op 2 juni 1919 tot plaatselijke afdeling van het Vlaamse Front omgevormd werd. Maes werd lijsttrekker. De fronterslijst in zijn arrondissement kreeg bij de verkiezingen van 1919 9436 stemmen, waarvan er 2309 in de stad behaald werden. De franskiljonsgezinde liberale lijst kreeg bijna dubbel zoveel stemmen in het Gentse, „na Brussel de voornaamste vesting van de fransgezinde politiek”⁵. Maes was verkozen en stapte naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

De lijsttrekker en enkele medestanders werden op 2 november 1919 nog met een huiszoeking bedacht. Na zijn verkiezing gaf Maes blijk van zijn afkeer voor België. „Na vastgesteld te hebben, dat hij voor het Vlaamse volk in de Belgische kamer — waar toch altijd een Waals-franskiljonse meerderheid blijft — niets zal kunnen doen, verklaart volksvertegenwoordiger Boudewijn Maes, na zijne verkiezing te Gent, dat hij toch naar de Kamer zal gaan 'voor het gro-

3. Maes aan A. Prins, 26 jan. 1936, Pap. Maes AMVC.

4. L. VANDEWEYER, *Robrecht De Smet en het Vlaamse Front 1918-1920*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1984, pp. 173-185.

5. H. ELIAS, *25 jaar Vlaamse Beweging 1914/1939 I*, p. 262. F. VAN DER ELST, *Maes Boudewijn*, in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging II*, Tielt, Amsterdam 1975 p. 916. Deze verkiezingsresultaten komen uit een optelsom die op een bestuursvergadering van het Vlaamse Front werd gemaakt op 2 juli 1926, Pap. Vlaamse Front AMVC. *Vlaanderen* noemde op 28 maart 1925 hetzelfde cijfer. Zie ook M. BASSE, II p. 60-61.

te propaganda-werk dat van daaruit zal kunnen geschieden'. Dit is zeer juist gezien''. De activisten juichten natuurlijk⁶.

De Opperste Raad had Boudewijn Maes de leiding gegeven in Gent. Antoon Van Gelder, een vooraanstaand frontmilitant, noemde Maes „instrument en kreatuur'' van Standaert. De democraten verkozen in het offensief te gaan tegen die Opperste Raad om hem als machtsgroep uit te schakelen, nog vóór het eerste algemene partijcongres in Brussel op 11 april 1920 plaats had. Die agitatie sorteerde ook in Gent effect. Robrecht De Smet schreef op 5 maart 1920: „De Gentenaren, die zo beslist op ons standpunt stonden, zijn aan 't wankelen gegaan: Maes, Van de Sompel schijnen het te willen laten steken, tengevolge van het wantrouwen bij enkele mensen door Antwerpen verwekt''⁷. De activisten boden weerwerk en steunden Maes door hem op te hemelen en denigrerend te doen over de democraten: „Het Front te Antwerpen komt ... nooit zo zuiver en zo sterk te staan als in Gent. Dààr is groei, omdat de leiding, de leidende man, een man is. Hier achteruitgang, verwateren en verslapen, omdat men teveel ontziet''⁸.

De democraten en federalisten zouden het terrein grotendeels heroveren en de partij blijven beheersen vanuit Antwerpen. De anti-belgicisten vonden vanaf 1922 een verzamelpunt rond het weekblad *Vlaanderen*. *Vlaanderen* werd geleid door de ter dood veroordeelde activist Jozué De Decker en door Robrecht De Smet en het had Standaert als belangrijk financier. Met het Vlaamse Front hadden ze gemeen dat ze de godsvrede als basisprincipe aanvaardden: vrijzinnigen en gelovigen moesten samenwerken ten voordele van het Vlaams-nationalistische streefdoel. Maar het Vlaams-nationalisme bestond ook in belangrijke mate uit ultramontaanse traditionalisten die de partij op het platteland en in de kleinere steden domineerden. Voor deze mensen was samenwerking over de levensbeschouwelijke grenzen heen helemaal niet vanzelfsprekend. Integendeel!⁹

Als volksvertegenwoordiger gooide Maes geen hoge ogen. Hij was zeer impulsief en dat kwam zijn reputatie bij zijn collega's niet ten goede. In vergelijking met zijn partijgenoten zorgde hij voor relatief veel interventies, maar die waren

6. *De Toorts*, 29 nov. 1919, p. 758 en 762-763; ook *De Toorts*, 27 dec. 1919, p. 827-829. Zie ook het niet gedateerde activistische sluikblad *De Vrije Stem*, nr. 4 (begin 1919).

7. De Smet aan Charpentier, 10 febr. 1920 en 5 maart 1920, gepubliceerd door Arthur De Bruyne en Toon Van Moerbeke in: *Verschaeviana*, Gent 1984, pp. 48-49 en pp 52-54. In Antwerpen bevond zich de belangrijkste concentratie federalistisch gezinde fronters.

8. *Ontvoogding. Blad tot verdediging van het Vlaamsche Nationalisme*, nr. 2, 1 juni 1920. Een vrije tribune van een teleurgestelde activist uit Antwerpen. *Ontvoogding* was de voorloper van het weekblad *Vlaanderen*.

9. Over deze machtsstrijd: L. VANDEWEYER, *De eerste barsten in het Vlaamse front*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1985, pp. 78-94. L. VANDEWEYER, *Machtsstrijd in het Vlaamse Front. De ondergang van Ons Vaderland, de geboorte van Vlaanderen*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1985, pp. 206-224.

inhoudelijk zelden doortimmerd. Greet Castermans, die zijn parlementair werk onderzocht, noemt hem een „kwalitatief minder begaafd politicus”. „Maes kwam in de Kamer over als het type van de propagandist, die in vele holle frasen telkens hetzelfde herhaalde”¹⁰.

Maes werd een probleem voor de partijleiding. Door zijn ontactisch optreden verloor hij bij zijn arrondissementele achterban zienderogen aanhang. In Gent had de partij in het begin van de jaren twintig maar ca. 600 leden, en dat was te weinig om allerlei corporaties op te richten. Met die corporaties wilden de partijstrategen de binding met de leden verstevigen. Bovendien slaagden Maes en zijn medestanders er niet in om voeling te krijgen met de bredere volkslagen. De partijleiding hoopte nochtans bij de Gentse arbeiders en werklozen een nieuw kiespotentiëel aan te boren¹¹.

De invloedrijke partijstrateg Hendrik Borginon ageerde persoonlijk tegen Maes in diens arrondissement in de lente van 1921¹². Hij vond de toestand in Oost-Vlaanderen in de zomer van 1921 „alles behalve geruststellend”. Borginon schreef aan Verschaeve, dat hij ervan overtuigd was”, ... dat het Front in de Kamer én daarbuiten meer zou gediend (zijn) door het vervangen van een totaal voor de politiek ongeschikt man als Maes ...” Hij vreesde zelfs dat door de zwakte in Gent het quorum voor de provincie niet meer zou gehaald worden bij de verkiezingen in de herfst. Dat zou ook de zetels in de rest van de provincie op de helling zetten. Daarom moest Maes aan de kant geschoven worden. Een elegante oplossing is dan zelden gemakkelijk te vinden. Borginon had wel een ideeetje: bij de kartelbesprekingen met de Aalsterse Daensisten liet hij het Front de eerste plaats op de senaatslijst opeisen. „Waarom voor ons een senatorszetel? Om er Maes in te zetten, die te Gent onmogelijk wordt: *stipt onder ons*”¹³.

Dit lukte niet en Maes bleef de Gentse Kamerlijst trekken. Hij had immers een sterke bondgenoot in de persoon van Bob Standaert, die weinig op had met de partij. Al was Standaert, zoals hij toegaf, tegenover Borginon, niet blind voor de nadelen die er aan de figuur Maes kleefden. „... het blijft waar dat *thans* de schaduwzijde van Maes overal is bekend en wordt uitgebuit door de Katholiek Vlaamse Verbonders, bijzonderlijk op de buiten”. Behalve Maes was er in

10. G. CASTERMANS, *De houding van de fronters in het parlement tijdens de periode 1919-1925*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven 1979, p. 19 en 95. Zij geeft voorbeelden van dergelijke uitlatingen: p. 29, 30, 31, 33, 56 en 57.

11. *Schets eener organisatie der Frontpartij te Gent*, z.d. (waarschijnlijk opgemaakt voor de politieke commissie van het Vlaamse Front in Antwerpen), Pap. Vlaamse Front AMVC.

12. G. CASTERMANS, *De houding van de fronters in het parlement tijdens de periode 1919-1925*, p. 65.

13. Borginon aan Verschaeve, 9 aug. 1921; Borginon aan Manu (familienaam onbekend), 14 aug. 1921 en Borginon aan onbekende, 29 aug. 1921, Pap. Borginon AMVC. Zie ook: Geyl aan Drion, 19 feb. 1922, *Geyl en Vlaanderen*, I, brief nr. 46. Geyl had zijn inlichtingen van Hendrik Borginon.

Gent niemand voorhanden van enig politiek niveau en dat feit „... toont klaar aan dat geen ernstig mens neven of met Maes wenst te werken of te staan”. Op de Maes-lijst bij de voorbije gemeenteraadsverkiezingen stond „niet één gekende Rooms-katholiek”. Maar Standaert legde ook een deel van de schuld bij de partijleiding¹⁴. Bij de verkiezingen in november 1921 bleek dat de Gentse frontlijst nog slechts 6066 stemmen kreeg, waarvan 1528 in de stad¹⁵. Maes was meteen volksvertegenwoordiger af.

De aanwezigheid van een omstreden, politiek zwakke, maar strijd lustige lijst-trekker maakte het arrondissement tot een slagveld van rivaliserende strekkingen. Maes zou bondgenoten vinden in de groep achter het weekblad *Vlaanderen*. Al hadden die al lang door dat hij zich bij velen onmogelijk had gemaakt. De Smet noemde reeds vóór de parlementsverkiezingen Maes' positie „zèér hachelijk”. Reeds bij de laatste verkiezingen heeft het geen haar gescheeld, of er kwamen twee frontlijsten op”¹⁶.

Maar dat gebrek aan numerieke sterkte was minder belangrijk dan het feit dat Maes fel anti-Belgisch ageerde en het ‘parlementarisme’ verschoof naar het tweede plan, zoals *Vlaanderen* voorschreef. Daarnaast bleef hij proberen om de hele partij verder te radicaliseren. Maes vond dat het Vlaamse Front zich moest losmaken van „alle zogenaamde praktische beschouwingen en berekeningen die zijn denken onzuiver maken en zijn handelen knellen en binden”¹⁷.

Katholieke dissidentie

Het ongenoegen over Maes was in het arrondissement Gent voornamelijk te vinden bij de katholieke nationalisten. Die werden geleid door Frans Daels en Jozef Goossenaerts. Zij zochten samenwerking met ontevreden militanten uit de kristelijke arbeidersbeweging. Daardoor was het niet denkbeeldig dat deze nieuwe partij meer nadruk zou leggen op de ‘democratie’ in plaats van op anti-Belgische actie. In de ogen van Jozué De Decker was dat nefast: „Van het grootste belang is te weten wat Dr. Goossenaerts, prof. Daels etc. ‘brouwen’”¹⁸. Goossenaerts was een van de medeoprichters van *Vlaanderen* geweest, maar hij was vlug uit die kring verdwenen. Daels was als geneesheer een der steunpilaren geweest van de frontbeweging tijdens de oorlog.

14. Standaert aan Borginon, 5 sept. 1921, Pap. Borginon AMVC.

15. De verkiezingsuitslagen komen uit het verslag van een bestuursvergadering van het Vlaamse Front op 2 juli 1926, Pap. Vlaamse Front AMCV. *Vlaanderen* geeft op 28 maart 1925 hetzelfde cijfer.

16. De Smet aan Charpentier, 26 juni 1921, in: *Verschaeviana*, Gent, 1984, p. 80-83. De Smet bedoelde hier de gemeenteraadsverkiezingen.

17. *De Voorpost*, 4 juni 1922, p. 1.

18. De Decker aan De Smet, 9 dec. 1923, Pap. De Decker, AMVC.

Vooral Frans Daels zag geen heil in samenwerking met vrijzinnigen en wilde de katolieke Vlaams-nationalisten samenbrengen in eigen politieke organisaties. Zijn politieke inspiratie kwam voor een stuk uit West-Vlaanderen: „Te Isegem zei ons onze Eerwaarde vriend dat het bijzonder gewichtig is dat te Gent de werklieden en de nationalisten een gemeenzame lijst zouden opstellen, want te Isegem is het vast besloten dat er drie katolieke lijsten opkomen: de katolieke nationalisten, de katolieke werklieden en de oude katolieken en indien Gent het voorbeeld kon geven van de versmelting tussen werklieden en nationalisten dan zou hoogst waarschijnlijk dezelfde versmelting in West-Vlaanderen tot stand komen”¹⁹.

Daels hield niet erg van *Vlaanderen*, dat naar zijn zin teveel schimpte en ruzie stookte. Toch droomde hij in september 1924 van een katholiek-nationalistisch dagblad en hij hoopte dat *Vlaanderen* en *De West-Vlaming* daarin konden opgaan. Hij had ook oog voor de komende verkiezingen: „Voor deze provincie heb ik de indruk dat Standaert desgevallend Vlaams-nationaal katholiek kandidaat zou kunnen zijn ...” Maar dan wel met een „flinke werkman” erbij²⁰.

Vlaanderen zou partij moeten kiezen bij de komende scheuring. Daels' bondgenoten, die uit de kristelijke arbeidersbeweging zouden overkomen, stonden ideologisch ver van het weekblad. De groep-Maes had daarom de beste troeven. Die deed immers wél aan anti-Belgische agitatie. Al op 24 december 1919 had hij in de Kamer „Weg met de Belgische eenheid!” geroepen, wat in het halfrond chaos en tumult uitgelokt had. Ook binnen de partij verdedigde hij de opvattingen van *Vlaanderen*. Zo met de nieuw op te richten Raad van Vlaanderen, die in feite bedoeld was om de partij uit te hollen. Maes had in de lente van 1924 aan de partijraad toelating gevraagd om zijn ideeën daarover op het komende congres uiteen te zetten. De partijleiding voelde van waar de wind kwam, en haar antwoord was dan ook negatief, maar Maes was niet van plan om zich daaraan te houden. Dat betekent niet dat hij als persoon hoog geacht werd bij de *Vlaanderen*redactie. De Decker vond het maar „een rare geschiedenis” dat indertijd door de Opperste Raad aan Maes de politieke leiding was toevertrouwd. Op voorwaarde dat hij het Vlaamse Front en het parlementaire werk bleef hinderen, vond hij Maes evenwel een goede kracht: „Het zou inderdaad niet kwaad zijn dat hij bij de aanstaande verkiezingen herkozen wordt. Hij durft nogal iets in het Belgische parlement. Van algemene politieke leiding door Maes, kan echter geen sprake zijn”²¹.

19. Daels aan Goossenaerts, 4 nov. 1924, Pap. Daels AMVC. Daels noemt de priester niet bij naam, maar waarschijnlijk bedoelt hij Odiel Spruytte.

20. Daels aan Goossenaerts, 30 sept. 1924, Pap. Daels AMVC. Daels' mening betreffende *Vlaanderen* is te vinden in enkele niet-gedateerde brieven aan Goossenaerts van vroegere datum in hetzelfde dossier.

21. De Decker aan De Smet, 13 sept. 1924, Pap. De Decker AMVC. Over Maes' anti-Belgische uitspraak in de Kamer; G. CASTERMANS, *De houding van de frontiers in het parlement tijdens de periode 1919-1925*, p. 19. Maes ventileerde herhaalde malen zijn waardering voor activisten en hun

Maes zelf legde de oorzaak voor de scheuring in zijn arrondissement bij de katholieke onverdraagzaamheid. In een brief aan de uitgeweken activist Leo Meert bekende hij dat hij zich bevond „... in de onverkwikkelijke toestand van wantrouwen en scepticisme waarin ik, door klerikaal gekuip en smeerlapperij, in de laatste tijd gebracht ben”. „Nu beste vriend, je weet niet hoe er hier van katholieke Vlaamsnationale zijde tegen 't Front gekuipt en geknoeid wordt — eenvoudig omdat ik 'n vrijzinnige ben. Men is aan 't verzetten van hemel en aarde om tegen de verkiezingen met een zuiver katholieke lijst van zogezegde Vlaamsnationalisten voor de dag te kunnen komen. Onder 't valse voorwendsel dat een katholieke kandidaat meer stemmen zou hebben dan ik in 't kiesarrondissement Gent, poogt men in 't geniep alle vrijzinnigheid uit de Vlaamsnationalistische beweging te drijven”. Maes oordeelde dat hierdoor het militante antiklerikalisme zou worden aangewakkerd en dat de Vlaamse steden tegen het platteland zouden opgezet worden en vice versa²².

Daels slaagde in zijn opzet. Op zondag 30 november 1924 werd een concurrerende katholieke partij opgericht. Hij schreef tevreden aan zijn vriend Jozef Muls dat bij de komende verkiezingen de „sterkste groep katholieke werklieden van Gent” met de katholieke nationalisten in één lijst zou samengaan²³. Die katholieke werklieden waren verzameld in een Verbond der Buitengemeenten, dat vooral aanhang had op het platteland in het noorden van het arrondissement²⁴.

Vlaanderen drukte het stichtingsmanifest van de Gentse Katholiek-Christene Volkspartij voor Vlaanderen, afgekort KCVV, af, maar zou met „beklemdheid” de ontwikkeling van de nieuwe partij volgen, „... die van meet af aan zulk een overwegend belang hecht aan vraagstukken van zuiver partijpolitieke aard”. Toen de verkiezingskoorts begin 1925 steeg, vond *Vlaanderen* onder de titel „Zoet gefluit? ...”: „Te Gent en, over 't algemeen in Oost-Vlaanderen

politiek, p. 29, 30, 31, 33. Over Maes en de Raad van Vlaanderen zie Maes aan L. Meert 8 april 1924, Pap. Maes AMVC.

22. Maes aan Meert, 18 nov. 1924. Zie ook de brief van 11 dec. 1924. Pap. Maes AMVC.

23. Hierover informatie in pap. Daels AMVC. Zie vooral Daels aan Muls, 20 nov. en 26 dec. 1924 en 22 feb. 1925. Hij stimuleerde Muls om ook in het arrondissement Antwerpen met een onafhankelijke katholiek-nationalistische lijst op te komen. Over de stichting van de partij zie het verslag in het Brusselse kristen-democratische dagblad *De Tijd*, 3, dec. 1924.

24. *Het Maandbericht*. *Blaad van de katholieke werkliedenbond 'Het Volk' van het arrondissement Gent-Eeklo*, 9 dec. 1924, p. 1-3 en p. 7. Volgens deze klok zouden de dissidenten gekant zijn tegen België's eenheid en daarom aansluiten bij „Vlaamse intellektuelen met extremistische strekkingen”. Bij het lezen van hun *Manifest van de buitengemeenten aan het bestuur van Het Volk*, pp. 2-3, valt op dat deze mensen tegen de Gentse dominantie en tegen de figuur van voorzitter en senator Gustaaf Eylenbosch gekant waren. Ze waren anti-liberaal, wensten een sterkere profilering van de arbeidersvertegenwoordigers in het parlement en bij voorkeur coalitievorming met de socialist. Zie ook *Het Maandbericht* van 26 april 1925 met daarin verslagen van de vergadering der afgevaardigden op 14 dec. 1924 en de bestuursvergadering van 4 jan. 1925. Met dank aan Dr. Manu Gerard voor het bezorgen van *Het Maandbericht*.

treedt het DEMOCRATISCHE element zéér op de voorgrond, zodat van een zuiver Vlaamsnationalisme daar wel moeilijk sprake kan zijn²⁵. Dat was een gevoelige trap in de richting van de katholieke scheurlijst. Het was meteen een aansporing voor Maes om op de oude manier voort te doen. Hij kreeg een pluimpje. Het weekblad stelde, dat dank zij zijn radicaal nationalisme de KCVV-ers met hun „... zeer uitgesproken democratische neiging”, die het van hun nationalistische overtuiging had gewonnen, waren afgescheurd²⁶.

De scheuring alarmeerde de leiding van het Vlaamse Front in Antwerpen. In de politieke commissie kwam het probleem ter sprake op 12 december 1924. Veel hoop was er niet, want de KCVV weigerde beslist iemand van de Gentse Godsvrede-fronters op de lijst te zetten, en godsvrede was nog altijd een der basisprincipes van de partij. Enkele leden van de commissie opteerden ervoor om in het Gentse dan geen fronterslijst in te dienen, die op voorhand al kansloos was. De meerderheid van de vergadering vond het godsvrede-princiep te belangrijk en wilde onder die vlag toch een lijst indienen. De bruggen waren nog niet allemaal opgeblazen en Herman Van Puymbroeck, een van de onbetwiste leiders, kreeg het fiat om met Daels te gaan praten²⁷.

J. Goossenaerts, één der veronderstelde strategen achter de nieuwe partij, deed zijn best om de tegenstellingen te overbruggen. „Er zijn fouten bedreven aan beide kanten, eerst en meest toch bij het Vlaamse Front, me dunkt”. Ook Cyriel Verschaeve, nochtans geen vriend van de Antwerpse godsvrede-fronters, zou als bemiddelaar optreden. De *Vlaanderen*-groep hield de zaak nauwlettend in het oog via medewerker Hendrik Cayman, die in Gent het officiële secretariaat van het weekblad bemande: „Te Gent zijn de kansen voor het kartel tussen Daelsisten en het Front zeer gestegen maar op dit ogenblik is nog steeds niets beslist. Gisteren was ook Cyriel Verschaeve daar die ten voordele van kartel kwam pleiten.

De vergadering had plaats bij Daels. Maar het opzet lukte niet. Karel Angermille, van de Antwerpse fronters, legde de schuld daarvoor bij Daels: „Die lamme tweedracht te Gent waar Daels geen kartel sluiten wil met Maes ... 't Is ongehoord! Dat kost ons zeker een Kamerzetel!”²⁸.

Maes deed zijn duit in het zakje door de onderhandelingen, via niet aflatende agitatie in *De Voorpost*, blijvend te bezwaren, tot ze afsprongen. Op 5 april 1925 kwam het uur van de waarheid. Maes' lijst kreeg 2894 stemmen en de KCVV kreeg er 4450. Maes had inderdaad veel flaminganten afgestoten, want

25. *Vlaanderen*, 27 dec. 1924 en 21 maart 1925. Op 7 maart 1925 was het weekblad voor één keer wat milder en meer afwachtend geweest in zijn oordeel over de KCVV.

26. *Vlaanderen*, 28 maart 1925.

27. Politieke commissie, 12 dec. 1924. Verslagboek 1924-1925, Pap. Vlaamse Front AMVC.

28. Goossenaerts aan Jules Spincemaille en Karel Heynderickx, 15 maart 1925, Pap. Goossenaerts AMVC. Cayman aan De Smet, z.d. (enkele weken voor de verkiezingen van april 1925), Pap. *Vlaanderen* AMVC. K. Angermille aan L. Meert, 22 maart 1925, Pap. L. Meert AMVC.

toen in november van dat jaar de KCVV door een ernstige interne crisis niet meedeed aan de provinciale verkiezingen, haalde hij toch geen betere resultaten. Bovendien weigerde hij alle verzoeningspogingen die vanuit Antwerpen gelanceerd werden. Bemiddelaar Van Puymbroeck legde het partijbestuur uit hoe de zaken in elkaar zaten: „Er waren te Gent twee groepen: Maes en Daels. Ik wilde er een derde bijstichten: Beeckman. Deze laatste groep zou katholiek zijn geweest, met opdracht de volgelingen van de uiteengevallen Daelspartij tot zich te trekken. Met aanstaande verkiezing zou Beeckman kartel gesloten hebben met Maes. De eendracht ware weer hersteld. Helaas, Maes heeft er niet van gewild”²⁹.

Pion tussen partijleiding en Vlaanderen

Maes kon of wilde geen begrip opbrengen voor dergelijke tactische overwegingen. Zijn weekblad *De Voorpost* maakte de partijleiding en de officiële politieke lijn genadeloos belachelijk. Dat werd het naburige arrondissement Aalst, waar oud-Daensisten domineerden, te gortig en zij stelden voor om de persoon Maes uit de partij te sluiten. De politieke commissie was voorzichtig. Uitsluiten was de beste manier om martelaars te kweken en die kon men in de gegeven omstandigheden missen als kiespijn. Een andere mogelijkheid, die Van Puymbroeck voorstelde, was de hele afdeling ontbinden en van de grond af aan herbeginnen. Hendrik Picard opteerde voor het in de minderheid stellen van Maes op diens eigen terrein. Als ze de Gentse fronters allemaal bijeenriepen, moest dat kunnen: „We zouden bijvoorbeeld Maes kunnen uitnodigen op een vergadering van fronters en daar moeten we hem dan klein maken. We moeten hem gelegenheid geven zich te zelfmoorden, politiek gesproken”³⁰. Uiteindelijk werd gekozen voor de ontbinding van de afdeling en op 8 juni 1926 stuurde de partijleiding een officiële brief naar Maes. Die stoorde zich daar niet aan en zijn blad bleef, niettegenstaande het uitdrukkelijk verbod, de ondertitel *Orgaan van het Vlaamsche Front tak Gent* dragen. De partijleiding wilde van de openlijke polemiek met Maes af en koos voor het doodzwijgen: „De partijraad heeft opdracht gegeven aan de redactie van het partijorgaan niet meer te antwoorden op de ongerijmde aanvallen van degenen die van mening zijn dat de Vlaamsnationale gedachte moet groeien temidden van klein-

29. De verkiezingscijfers zijn te vinden in *Vlaanderen* 18 april 1925. Van Puymbroeck aan de algemene bestuursvergadering, 29 okt. 1926. Pap. Vlaamse Front AMVC. Paul Beeckman was de studentenleider die na een heftig conflict met de academische overheid uit Leuven was weggestuurd en naar de Gentse Rijksuniversiteit was overgestapt om zijn studies in de rechten te voleindigen. Op dat ogenblik was hij een ware held in nationalistische kringen.

30. Politieke commissie, 17 mei, 3 juni, 12 juni, 5 aug. 1926. Verslagboek 1924-1927, Pap. Vlaamse Front AMVC.

zielige vitterijen en byzantijnse discussies''. Dat was stellig niet enkel voor Maes bedoeld, maar ook voor diens bondgenoot *Vlaanderen*, dat zat te applaudiseren voor de Gentenaar³¹.

Maes' antwoord was de stichting van een eigen arrondissementele „Vlaamsnationale Partij'', de VNP, in de zomer van 1926. Het stichtingsmanifest, ideologisch volledig op de lijn van *Vlaanderen*, stond vol bittere aanvallen op het Front. Dat snauwde via zijn weekblad *Ons Vaderland* even verbeterd terug: „Als hij werkelijk de onbaatzuchtige was waarvoor hij zich uitgeeft, dan had hij twee jaar geleden reeds mijn raad opgevolgd: daar hij niet berekend was voor de taak van leider en organisator in het Gentse, moest hij de moed gehad hebben, die taak aan een ander op te dragen''. Maes sloot nu nog nauwer aan bij de groep rond *Vlaanderen* en hij bleef een regelmatig bezoeker van het secretariaat in Gent. Electoraal bleef hij verlies boeken. Zijn lijst haalde bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1926 slechts 1901 stemmen. De vorige maal waren er dat 3132 geweest³².

De breuk met Maes was zo diep, dat het Front in 1927 zelfs weigerde om naar de traditionele ontmoetingsdag met de uitgeweken activisten in het Nederlandse Roosendaal te gaan, omdat Maes er ook zou zijn. Daar kon Maes immers tijdens de te verwachten discussies op tal van medestanders rekenen. Zijn vijanden roerden zich ook via pamfletten. In zo een exemplaar onder de titel „Handen af!'' werden niet alleen Maes maar ook zijn bondgenoten ongenadig aangevallen: „Maes bewierookt het weekblad *Vlaanderen!* Het weekblad *Vlaanderen* bewierookt Maes: alleen zij deugen en doen iets!''. Het pamflet legde de vinger op een teer punt, nl. waar het Maes verweet dat hij geen achterban van enige betekenis meer had. Van toen af werd Maes, net als de groep rond *Vlaanderen*, door de Antwerpse groep zoveel mogelijk geweerd³³.

31. Bestuursvergadering 2 juli 1926. Mededeling van de partijraad, opgesteld op de vergadering van 27 juni en voorgelezen op de bestuursvergadering op 2 juli 1926. Pap. Vlaamse Front AMVC. De partijleiding probeerde de Gentse militanten rechtstreeks te contacteren via een lijst met 426 namen. De lijst was ooit tijdelijk door Maes aan Piet Finné gegeven. 50 militanten kozen voor Maes, 31 wensten aan te sluiten bij de visie van de partijleiding en 14 stuurden een houding terug. 322 mensen stuurden niets terug hetgeen geïnterpreteerd werd als: „zijn geen lid meer of blijven onbekend''.

32. *Ons Vaderland*, 15 aug. 1926; hierin staat ook het manifest afgedrukt. Zie ook de polemieken in *De Schelde* midden aug. 1926. De Decker aan De Smet z.d. (waarschijnlijk juli 1926), Pap. De Decker AMVC. De verkiezingsuitslagen zijn te vinden bij: H. ELIAS, *25 jaar Vlaamse Beweging 1914/1939* II, Antwerpen, Utrecht 1971, p. 138.

33. Politieke commissie, 7 jan. 1927, Pap. Vlaamse Front AMVC. Ongedateerd pamflet *Handen af!* uitgegeven door Leo Deren in Pap. Verbond van Vlaamsnationalisten AMVC. Geyl aan Drion, 16-21 aug. 1928, in: *Geyl en Vlaanderen* II, brief nr. 209, p. 42 en 45. Geyl vertelde Drion dat volgens zijn inlichtingen de toestand in Gent door „persoonlijke kwesties'' werd beheerst: „De plaatselijke leider Boudewijn Maes, een fel doctrinair, schijnt er de zaken grondig bedorven te hebben''. Zie ook Van Puymbroeck aan Geyl, 13 okt. 1928, *Geyl en Vlaanderen* II, brief nr. 225.

De oud-activist Adelfons Henderickx was goed thuis in de frontpartij; in Antwerpen kon hij als een oude en wijze man op de achtergrond optreden. Hij had precies door waar het conflict met Maes om draaide: de bittere tegenstelling tussen parlementaire reformisten en radicale anti-Belgische agitatoren waarvan *Vlaanderen* het leidsblad was: „Het weekblad *Vlaanderen*, heeft door het voortdurend aansporen tot behoud van de ‘zuiverheid’, der Vlaamsnationale gedachte en door het stelselmatig aanvallen van het Vlaamse Front, omdat het een politieke partij is, die als zodanig wel verplicht is zich naar de huidige Belgische instellingen te gedragen, veel aanhangers voor die tweede strekking gekweekt”³⁴ En van die aanhangers was Maes voor de partijleiding stellig een van de meest vervelende. Des te meer omdat hij her en der nog wat aanhang had. Zo stelde Van Puymbroeck in de herfst van 1927 nog sympathie voor Maes vast in Dendermonde en in het Waasland³⁵.

Maes verschuift naar de achtergrond

De poging om via een Algemeen Vlaams-Nationaal Verbond, geleid door een Direktorium, het Vlaams-nationalisme te hergroeperen in de loop van 1928 kon aan Gent niet voorbijgaan. In de loop van november kregen de militanten een rondschrift in de bus. Er „... is beslist de thans heersende verwarring in het arrondissement Gent op te lossen door het organiseren van alle Vlaamse nationalistes in de schoot van het AVNV. Het AVNV neemt geen standpunt in voor wat de gebeurtenissen in het Gentse betreft. Het beschouwt zich alleen gehouden door zijn wet en AANVAARDT ALLE NATIONALISTEN DIE DE WET EN DE TUCHT VAN HET AVNV aannemen”. Op 18 november waren ze welkom op een vergadering in Sint-Amandsberg. Van Severen, Borginon en Bert D’Haese zouden er spreken. Geen van de drie kon zich verheugen in de sympathie van Maes. Het AVNV trouwens ook niet, want dat was voor een ‘organische staatsordening’ en voor het ‘solidarisme’. Voor Maes rook dat te sterk naar klerikalisme³⁶. Hij hoefde zich overigens geen zorgen te maken, want het hele AVNV stierf vroegtijdig een stille dood.

34. Adelfons Henderickx aan Leo Augusteyns, 7 nov. 1927, Pap. Leo Augusteyns AMVC. Begin 1927 had Maes nog aan de Vlaams-Hollandse Vereniging van de uitgeweken activisten geschreven, dat zijn partij in principe bereid was „om alles te doen om tot eensgezindheid te komen”. Karel Angermille bracht Van Puymbroeck zoveel mogelijk op de hoogte van de inhoud van deze briefwisseling. Meer bepaald: Angermille aan Van Puymbroeck, 13 maart 1927, Pap. Angermille AMCV.

35. Van Puymbroeck aan Borginon, 10 nov. 1927, Pap. Borginon AMVC.

36. Rondschrift van AVNV Gouwleiding Oost-Vlaanderen, „namens het direktorium” ondertekend door Borginon en Van Severen, aan de militanten, 13 nov. 1928. „Preadvies van de afdeling Gent (ingeleid door de heer B. Maes) over de STICHTING VAN EEN UNIE OF FEDERATIE VAN VLAAMSCHE NATIONALISTEN. Niet gedateerd (nov. 1928?). Maes reageerde hierin uiterst terughoudend. Pap. Algemeen Vlaams Nationaal Verbond AMVC.

Voor de verkiezingen op 29 mei 1929 verscheen de *Vlaanderen*-redacteur en traditionalistische katholiek Wies Moens op kop van de lijst³⁷. Maes had dus ook in eigen kring de plaats moeten ruimen. In de ogen van leidende fronters zoals Hendrik Borginon was dat bepaald geen verbetering. De goed ingelichte Geyl was er wat geruster in: „Ze zullen hem (Moens n.v.d.a.) voorlopig in Gent zijn gang wel laten gaan maar ik moet zeggen dat zij niet in hem of in zijn geschiktheid om van Gent iets terecht te brengen, geloven ...”. Naast deze lijst werd er, tot woede van Maes, een frontgekleurde lijst ingediend onder de naam Vlaamsnationaal Blok. Het werd een nieuwe nederlaag. Die was des te schrijnender, omdat er enkel in het arrondissement Gent-Eeko een achteruitgang te noteren viel voor de Vlaams-nationalisten³⁸.

De ster van Maes zou verder wegdeemsteren en zelfs de mensen achter *Vlaanderen* begonnen zich kwaad te maken. De Decker schreef De Smet in september 1930: „Wat Maes in *De Voorpost* gedaan heeft is ongehoord. Zullen wij in *Vlaanderen* niets zeggen? Ik hoorde trouwens andere kwade berichten over Maes. Wil hij ruzie stoken met zijn antiklerikalisme?”³⁹ De ruzie kwam er inderdaad in de vorm van een verwijdering tussen Maes en Moens. Eind 1930 was er nog enig optimisme. Rosa de Guchtanaere, de vrijzinnige ex-activiste en nauwe medewerkster van Maes, hoopte dat de fusiepogingen zouden lukken, al vond ze Moens' blad *De Vlag* maar een flauw afkooksel van Van Severen. Het mislukte: „De heer Wies Moens en z'n Vlaams Nationaal Verbond zijn op de voorstellen van de heer Maes en cs. niet willen ingaan. Een botte weigering zonder uitlegging heeft de scheiding bestendigd”⁴⁰.

Maes bleef een onwankelbare Groot-Nederlander. In 1931, toen de invloed van *Vlaanderen* al getaand was en de Antwerpse fronters zelfs in de Raad van Vlaanderen een stevige aanwezigheid konden uitbouwen, bleef hij hopen, dat „de onvoorwaardelijke Grootnederlanders en tegenstanders van elk ontaardend compromis het in de Raad zullen winnen”⁴¹.

In de loop van 1932 kreeg Maes ernstige problemen met zijn gezondheid. Het was hem onmogelijk, nog met dezelfde energie en inzet actief te blijven in het partijleven. Met Rosa de Guchtanaere ging het al evenmin goed. Hij trad nog eens naar voren in een onverkwikkelijke perspolemie, toen Ward Hermans in zijn tijdschrift de Antwerpse leider Herman Vos beschuldigde van geestelijke

37. E. Vanden Berghe aan Borginon, 7 jan. 1929, Pap. Borginon AMVC.

38. Geyl aan Herman Vos, 27 april 1929 en Vlaams dagboek gericht aan Gerretson, 4 aug. 1929, *Geyl en vlaanderen* II, nr. 263 en nr. 271 B, p. 232 en 254. H. ELIAS, *25 jaar Vlaamse beweging 1914/1939*, III, Antwerpen, Utrecht 1971, p. 16-17. De lijst-Moens haalde 5875 stemmen. Over Maes' woede: Goossenaerts aan Spincemaille, 21 februari 1929, Pap. Goossenaerts AMVC.

39. De Decker aan De Smet, 21 sept. 1930, Pap. De Decker AMVC.

40. R. De Guchtanaere aan A. Prins, 28 nov. 1930 en 12 jan. 1931. Pap. De Guchtanaere R. AMVC.

41. Maes aan A. Prins, 4 okt. 1931, Pap. Maes AMVC.

en fysieke moord op Maes. Dat vond hij toch te bar en hij wees Hermans publiek terecht⁴².

Pas bij de verkiezingen in november 1932 kon het Vlaamse Front een valabele figuur naar voren schuiven tegen Maes. Het werd de jonge historicus en advocaat Hendrik Elias. Rosa de Guchtenaere trok ditmaal de lijst, maar kon tegen Elias niet op. „290 — zoals anderen zeggen 307 Grootnederlanders — stemden op mijn naam in Gent-Eeklo. Ik vond de uitslag goed, want weinig mensen geven graag hun stem ‘verloren’”⁴³.

In de herfst van 1933 werd het Vlaams Nationaal Verbond gevormd onder leiding van Staf De Clercq. De manier waarop het VNV zich profileerde was absoluut niet naar de zin van Maes. Rosa de Guchtenaere, de in 1929 teruggekeerde activist Pol Goossens en de jongere Firmijn Parasië — die door Maes verafschuwd werd — bleven verder actief, vooral via het blad dat vanaf 1932 *De Nieuwe Voorpost* en vanaf 1936 *De Dietsche Voorpost* werd gedoopt. Zelfs de Raad van Vlaanderen kon Maes niet meer bekoren. Op een vergadering in de zomer van 1934 zei hij daar openlijk dat de Raad zichzelf beter zou opheffen, want hij „leeft en teert op *schijn* en *zelfbedrog* ...” Hij werd daarvoor heftig aangevallen en voorzitter August Borms liet begaan. Dat schokte Maes: „Het is werkelijk om er bij te huilen, dat een zaak waar zoveel hoop op gebouwd werd en waar in waarheid zo ontzaglijk veel goeds kon van uitgegaan zijn — door zwakheid van de enen en kwade trouw van de anderen — zo deerlijk verongelukt. Het wil haast uit mijn pen niet — want om zijn reuzenoffer blijf ik hem trots alles vereren! — maar tegen u durf ik het uitspreken: de schuld van Borms is hierin tegenover Vlaanderen in mijn ogen zwaarder dan zijn verdienste anders ooit is geweest”⁴⁴.

De desillusie was totaal. *Vlaanderen* ging ten onder — Maes noemde het nu „een fanatiek Jezuïetenblaadje”. In het Gentse was zijn invloed o.m. door het ageren van Firmijn Parasië, „een zéér gevaarlijke kerel”, opgelost als sneeuw voor de zon. Vrijwel al zijn vroegere partijgenoten uit de andere arrondissementen keken hem met de nek aan en hij dacht dat *De Voorpost* nog door geen honderd mensen gelezen werd⁴⁵. Borms was van zijn voetstuk gevallen; de Raad van Vlaanderen was een lege huls gebleken; het VNV vertegenwoordigde de verafschuwde katholiek-traditionalistische ideologie ... Maar vooralsnog

42. Voor de gezondheidstoestand van Maes en De Guchtenaere zie briefwisseling Maes met A. Prins uit 1932. Voor de zaak met Hermans: Maes aan A. Prins, 22 sept. 1932, Pap. Maes AMVC. Zie ook briefwisseling De Guchtenaere aan Prins uit 1932, Pap. De Guchtenaere AMVC.

43. R. De Guchtenaere aan A. Prins, 4 okt. 1932, Pap. De Guchtenaere AMVC.

44. Maes aan A. Prins, 16 aug. 1934. Pap. Maes AMVC. Over de betrokkenheid van Parasië en Goossens, zie brieven De Guchtenaere aan A. Prins en brieven Maes aan Prins uit de jaren dertig, Pap. Maes en Pap. De Guchtenaere AMVC.

45. Voor de opmerkingen over *Vlaanderen*, *De Voorpost* en Firmijn Parasië, zie: Maes aan A. Prins, 7 jan. 1934, Pap. Maes AMVC.

bleef Maes zijn overtuiging trouw: „Ik ga er niet van af: ik maak aanspraak op een titel van 100 % Vlaamsnationalist of Dietser, al weiger ik te zweren bij integraal of verkapt fascisme, bij korporatisme, bij kristelijk sociale staatsorganisatie, bij Quadragesimo Anno, bij Manchesterianisme of bij ... Marxisme! Ik weet dat Vlaamsnationalisme geen levenshouding betekent, en ik wil het er ook niet van laten maken ...”⁴⁶ Maar welke Vlaams-nationalist luisterde nog naar Maes?

Ook niet als hij het had over Duitsland, waar Hitler aan de macht was. Paul Vrijdaghs, een uitgeweken oud-activist, verklaarde eind 1933 tegenover Maes, dat de Vlaams-nationalisten op hun eentje nooit in staat zouden zijn om België eronder te krijgen, en dat het omgekeerde in ieder geval waarschijnlijker was. Maes kon, noch wilde aannemen „zoals hij dat vooropstelt: dat Duitsland alleen ons redden zal. Eerlijk gesproken, vóór de Hitler-waanzin was het ook mijn hoop en mijn vertrouwen, ... dat van die Germaanse kant — eenmaal weer sterk en machtig geworden, door geestelijke, morele, sociale en economische hoogstand — ten slotte voor Vlaanderen de heropleving komen zou. Ik geloof immers al lang niet meer, dat wij het door eigen kracht ooit anders zouden winnen. Maar nu? In één woord: ik verfoei het nazi-régime, het fascisme en alles wat er mee op één lijn kan gesteld worden, als de grootste pestilentie”. De vrijheid van geweten en van handelen was Maes te lief⁴⁷.

Begin 1936 zou Maes zijn verzwonden hoop op Duitse steun nogmaals uitvoerig belijden. Ondertussen was het onderdrukkende en moorddadige karakter van Hitlers regime steeds maar duidelijker geworden. Althans voor Maes: „Van een land dat zijn genieën verbant en ook de heerlijkste boeken verbrandt, wil ik niet weten en kan ik dus geen redding verwachten”. Maar de meerderheid van de Vlaams-nationalisten dacht er anders over: „En nochtans zijn het die systemen en theorieën waaraan onverantwoordelijke Vlaamsnationalistische leiders op idiote wijze onze strijd en ons ideaal koppelen. Ik noem het een misdaad tegenover Vlaanderen en tegenover Dietsland en heb in mijn leed daarover maar één troost: dat ik alles gedaan heb wat in mijn macht lag om die ramp te ontwijken”. Deze totale teleurstelling aangaande Duitsland en het Vlaams-nationalisme veroorzaakten een fundamentele ommekeer bij Maes: „Sedertdien zijn er over de Rijn dingen gebeurd die, hoe zwaar mij de keuze ook valt, mij mijn Germaans gevoel tot zwijgen zouden doen brengen, moest ik tussen Hitler en België te kiezen hebben”⁴⁸.

Maes stapte uit de actieve politiek. Zelfs zijn vriendschappelijke relatie met Rosa de Guchteneere bekoelde aanmerkelijk. Eind 1936 sprak hij met haar over marxisme en fascisme. „Ik zei dat ik werkelijk niet kon kiezen: dat ik in beide

46. Maes aan A. Prins, 4 jan. 1935, Pap. Maes AMVC.

47. Maes aan A. Prins, 7 jan. 1934, Pap. Maes AMVC.

48. Maes aan A. Prins, 26 jan. 1936, Pap. Maes AMVC.

goede dingen zag en in beide grote fouten. Dat stond de heer Maes niet aan die, naar ik hoorde, kommunistische sympathieën heeft. Dat is waarschijnlijk de reden, waarom hij zijn vriendschappelijke bezoeken heeft gestaakt ...”⁴⁹ Maes kwam later toch weer op bezoek, maar hij sprak nooit meer over politiek met haar⁵⁰.

Besluit

Boudewijn Maes bleek weinig geschikt voor de dagelijkse politieke arbeid, die voor een lijsttrekker vooral bestaat uit het bestendig en behendig verzekeren van zijn invloed in het arrondissementeel en het nationaal partijbestuur, het overtuigen en vasthouden van de electorale achterban en het bijwinnen van stemmen en militanten, liefst verknocht aan zijn persoon. Hij miste daarvoor het nodige inzicht en het organisatietalent, maar zijn ontactisch radicalisme en zijn notoire vrijzinnigheid waren minstens even belangrijke negatieve factoren. Zijn filosofische en politieke opvattingen waren voor hem heilig. Daardoor botste hij gedurig met de andere Vlaams-nationalistische politici en stootte hij veel kiezers af. Hij kon bovendien intellectueel niet mee met de arbeid van een parlementaire fractie.

Nergens voelden de Vlaams-nationalisten zo goed als in het parlement dat ze in Vlaanderen slechts een klein minderheidsgroep waren. Een uitweg was te vinden in de keuze voor een anti-Belgisch en — daarmee samenhangend — anti-parlementair extremisme. Maes koos daarvoor, toen hij het weekblad *Vlaanderen* volgde, dat denigrerend deed over parlementair werk om het Vlaamse Front te fnuiken. Maes speelde in die strategie een niet onbelangrijke rol, maar hij besepte dat niet. Ook in 1936 niet: „Ongetwijfeld, ik heb er een tijdje aan meegedaan (aan nog parlementair gerichte politieke arbeid, N.v.d.a.) — doch steeds als protesterende, als waarschuwendende en ... slechts uit partijdiscipline, à mon corps défendant! Hoe dieper men zonk, hoe sterker mijn protest werd. Tot ik het niet meer uithield in 't leugennest en met bloedend hart de tucht verbrak en mij losscheurde uit de verfoeilijke partijpolitiek der misleidende hoofdmannen”⁵¹. Dat die anti-parlementaire houding de verglijding bevorderde naar het door hem verafschuwde fascisme, en later naar het nationaal-socialisme, zag Maes niet in.

In de geschiedschrijving van de Vlaamse Beweging heeft Boudewijn Maes recht op een grotere plaats dan tot dusver gebruikelijk was. Het ontrafelen van de intriges en de spanningen rond zijn persoon verschaft ons immers een dieper

49. De Guchteneere aan A. Prins, 28 okt. 1937, Pap. De Guchteneere AMVC.

50. De Guchteneere aan A. Prins, 28 juni 1938, Pap. De Guchteneere AMVC.

51. Maes aan A. Prins, 26 jan. 1936, Pap. Maes AMVC.

inzicht in het partijleven van het Vlaamse Front in de jaren twintig en in de evolutie van de ideologie. Al blijft Maes als mens, vanwege het (voorlopig?) ontbreken van een persoonlijk archief, nog grotendeels in het duister.

Keiberg 9
3020 HERENT

Wilfried PAUWELS

DE VERDACHTEN VAN SEPTEMBER 1944

Anti-vlaamse repressie en illegale interneringen

Uitgeverij De Nederlanden, 1990, 240 blz. waarvan 16 blz. foto's, 850 fr. - Verdeling door Agora, Oude Molenstraat 75 St. Niklaas. Eveneens verkrijgbaar bij de uitgever: Jezusstraat 16, 2000 Antwerpen (tel. 03/238.56.87).

Het boek 'De Verdachten van september 1944' handelt over de administratieve internering van 'verdachten'. Dat gebeurde op grond van 'Omzendbrief nr. 340' van de toenmalige minister van justitie Antoine Delfosse (21 augustus 1944).